

die bome reusagtig soos ons was.

Hilda Smits.

Pretoria: Protea Boekhuis, 2016. 52 pp.

ISBN 978-1-4853-0640-5.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17159/tvl.v.54i1.25>

In Hilda Smits se debuutbundel verwys die titel *die bome reusagtig soos ons was* na die reuse bome wat die meeste mense uit 'n herinnering in hulle kindertyd herken. Kom jy as volwassene jare later weer voor so 'n boom te staan, is dit 'n skok. Die-selfde boom is dan nou so klein? Dit is 'n universeel herkenbare gewaarwording. Op die bundelomslag troon 'n menslike figuur reusagtig uit bo die bome op die agtergrond. Joan Hambidge betrek in dié verband die Bee Gees se woorde in haar resensie "Om die dag oop te breek soos 'n eier" in *Beeld* (28 Maart 2016): "When I was small, and Christmas trees were tall" waarop later ook volg "Now we are tall, and Christmas trees are small". Smits vergroot haar eie herinneringe uit soos drome en ondergrawe daarna dikwels dieselfde droomervarings op 'n melankoliese manier. Behalwe vir haar persoonlike ervarings, bly sy ook digby haar eie emosies en intuïtiewe kreatiwiteit. Met 'n unieke stem giet sy dit in romantiese gedigte. Daarmee sluit Smits aan by die Romantiek as poësiebeskouing wat die negentiende eeu oorheers het in reaksie op die Industriële Rewolusie. Dit is téén die Modernisme van die afgelope twintigste eeu. Tegelykertyd bly sy ook digby haar Afrikaanse lesers, want sy voldoen aan hulle verwagting dat sy as *expat*-digter heimwee na haar eie land en haar eie mense sal hê.

Maar beskryf Smits nie dat sy van kindsbeen af al 'n buitestander in haar eie gesin was op soek na daardie nesgevoel van terug-by-die-huis nie? Wanneer sy in "een keer verdwaal ek was 6" (30) alleen in die park agterbly en uiteindelik weer die huis kry, kyk sy byna afstandelik en asof in 'n droom na haar boeties en sussies wat "kaalbas oor die gras" deur die sproeier hardloop.

een keer verdwaal ek was 6
julle almal lawaaiërig huis toe
maar ek het op die swaai bly sit
om te dink
later het die park 'n geheime taal
begin praat
die lig geluidloos soos deur Ma se sif
geval
die gras stil geword

In hierdie vers maak Smits gebruik van antropomorfisme waarin menslike eienskappe toegeskryf word aan niemense wesen soos diere, plante en dinge, soos byvoorbeeld in reël 5 en reël 7 hierbo. Daarmee probeer sy die skielike vervreemding wat haar in die park oorval, teë te werk. Alles—park, gras, ore, kind, lig, huis, Ma, naam—is één geheel en haar gedig is 'n poging om daardie geheel te herstel en (soos in die Romantiek) weer in kontak daarmee te kom. Tydens die Romantiek het industrialisering die mens van sy taak as boer, ambagsman (waaronder skryf) en handelaar vervreem en van hom 'n nietige onderdeeltjie in die fabriek se vervaardigingsproses gemaak. As één van Afrikaans se digters in die buiteland werk Smits die vervreemding van haar

daaglikse bestaan teë met 'n romantiese poësiebeskouing. Die slotdeel van dieselfde gedig lui:

vir Ma gesien soos 'n groot wit mot
sproei sy die gras in blink strale
en julle en die sproeier hol kaalbas
oor die gras
en Ma met haar rooi lipstiffie en groot
lag wat sê versiekind,
ek het gewonder waar jy was

Wat haar terugbring uit haar eie bevreemdende droomervaring of "onderbewussynstroom" ('n neologisme wat René Bohnen in haar onderhoud met Smits op die webblad *Versindaba* gebruik) is haar ma se troetelnaam vir haar. Smits heet vir haar ma "versiekind". Laasgenoemde bevestig op 'n indirekte, maar kragtige manier haar dogter se "natuurlike" posisie as digter. Wie durf 'n ma teëspreek? Smits verlei die leser ook aan die einde van die bundel om te aanvaar dat haar pa haar vermoë om te kan skryf van haar vroegste onthoujare ("by Boskopdam ek was 10", 51) ondersteun het:

toe tel ek die bos se siel veilig op met
die hyskraan van my kop & bêre
haar daar
vir later se skryf vir later wanneer
Pa sal sê magtag, as ek dit alles
laat rym

Smits is geen Jonker nie. Sy is volgens Corlietha Swart op *LitNet* ("Bekendstellingsgeleentheid van Hilda Smits se *die bome reusagtig soos ons was* by NALN") boonop 'n produk van die Bloemfonteinse Skrywersvereniging wat deur die

digter Gilbert Gibson gemotiveer is om te debuteer.

Ook op bl. 41 word 'n gewone wandeling tydens skemertyd in "ons stap in die pad af" in haar vertroude Suid-Afrikaanse omgewing 'n vreemde droomagtige ervaring wat vergelyk kan word met "een keer verdwaal ek was 6". Hierdie gedig loop egter nie uit op erkenning nie. In die slot van die gedig ondergrawe die digter haar droomagtige gegewe met die vooruitskouing na 'n volgende droom van 'n mot wat soos 'n klein Ikarus fataal uittrek na die lig:

vannag sal ek droom van die dronk
mot
wat al om die stoeplig gons

Beklemtoon die tyd op die grens tussen dag en nag 'n gevoel van vervreemding tussen hier en daar? Daardie sesjarige kind was ook bewus daarvan dat dit vin-nig donker word.

Smits se skryfstyl behels 'n opstapeling van vergelykings in paragraafagtige gedigte sonder leestekens en meestal sonder strofes. Tel daarby die Nederlandse digteres Emma Crebolder se aandagtige opmerking in 'n skrywe aan my: "een niet afmaken van zinnen die het gedicht open laat staan en de lezer een kans geeft zelf af te ronden of in te vullen" plus 'n herhaling van frases en die leser herken 'n liriese toon soos by die digtersanger Gert Vlok Nel. Hy kan ook as romantiese digter beskou word en is 'n buitestaanderfiguur in die Afrikaanse letterkunde. 'n Voorbeeld van intertekstualiteit tussen Vlok Nel en Smits lê opgesluit in Vlok Nel se gedig

“landskap” (waarin hy die verdrinking van Kosie April aankondig) wat weerklink in Smits se gedig “in die dam geswem by Welverdiend” (27, waarin sy die verdrinking van Kobus beskryf). Die openingsreël van dié gedig suggereer skuld. Tipies romanties trek Smits hierdie tragiese herinnering in haar lewe in asof daar ’n onderlinge verband en ’n éénheid bestaan tussen “sy hande / op my heupe gesit toe swaai ons oor die dam” en “sy hande / agter sy rug vasgebind op die bodem uitgevis”.

In *die bome reusagtig soos ons was* bring Smits enkele veranderings aan in gedigte wat vantevore in *Nuwe Stemme* 5 verskyn het. Alwyn Roux verwys in sy resensie op *LitNet* (17 Mei 2016) na ’n interessante voorbeeld uit “die lig val geel ongeskend” (7) met “’n dronklap-pa” wat “my dromer-pa” geword het. Dit is volgens Smits haar eie selfredigering, want “die woord ‘dronklap’ het my slapelose nagte gegee”, antwoord sy

na aanleiding van ’n e-posnavraag op 5 Augustus 2016. Roux merk op: “Die verandering is nie hinderlik nie, en die reputasie van die gedig word nie hierdeur skade berokken nie.” Smits was nie gelukkig met haar aanvanklike woord nie. Sy verstewig eerder haar reputasie as digter met ’n persoonlike, romantiese styl, wat lynreg ingaan teen die klem op die niepersoonlike in die literatuur sedert die aanvang van die Modernisme.

Indien dit so is dat ons tans ’n tegnologiese rewolusie beleef met ewe verreikende gevolge as die Industriële Rewolusie van destyds, hoe groot is die kans dat ’n neo-Romantiek kan posvat waarin digters soos Smits en Vlok Nel na persoonlike houvas soek? Hierdie vraag maak van Smits ’n belangrike Afrikaanse debutant.

Carina van der Walt
Carina.vanderwalt@gmail.com